

ТАСВИРИЙ САНЪАТ АСАРЛАРИНИ БАДИИЙ ТАХЛИЛ ҚИЛИШ ЖАРЁНИДА ЎҚУВЧИЛАРНИ ВАТАНПАРВАРЛИК ҲИС ТУЙҒУЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Арофат каримова

Аннотация: умумбашарий қадриятларни ўргатиш орқали ўқувчиларни ватанпарварлик ҳис-туйғуларини шакллантиришнинг мантиқий асослари ҳақида баён этилган.

Таянч сўзлар: санъат, ватанпарварлик, умумбашарий қадриятлар хикмат, ранг, қадрият, шакл, графика, мазмун, тасвирлаш, миллилик, руҳият, мантиқ, ҳис-туйғу, анъана, уйғунлик.

“Улуғ аждодларимиз томонидан яратилган ва бугунги кунда бутун маърифатли дунёни ҳайратга солиб келаётган илмий мерос фақат бир миллат ёки халқнинг эмас, балки бутун инсониятнинг маънавий мулки бўлиб, бу бебаҳо бойлик янги ва янги авлодлар учун донишмандлик ва билим манбаи, энг муҳими, янги кашфиётлар учун мустаҳкам замин бўлиб хизмат қилиши шубҳасиздир.”¹ Шавкат Мирзиёев Жаҳон тасвирий ва амалий санъатига назар ташлар экансиз, мусаввирларнинг асарларидаги ҳар бир чизиқ ва ранг ҳамда шаклларда бир дунё ҳикматлари яширилганини гувоҳи бўласиз. Жаҳон тасвирий санъатининг буюк рассомлари Леонардо до Винчи, Шарден Ж.Б.С., Брюлов К.П., Айвозовский И.К., Шишкин И.И., Ван Г.В., Пабло Пикассо ва бошқалар дунё манавият хазиналарига катта ҳисса қўшганлар. Шулардан бири Француз рассоми О.Домьенинг “Эман” асарини бадиий, фалсафий ва психологик таҳлил қилиб кўрамиз.

Домье Он оре Викторьен (1808-79) Франция графиги. XIX аср анъатида графика катта аҳамият кашф этди. Сиёсий карикатура, айниқса, ўзининг социал жиҳатидан ўткирлиги, кескинлиги билан ажралиб турди. Домье Францияда сиёсий карикатуранинг тэнг йирик вакилларидан эди. Оноре Домьенинг номи тилга олинар эканг, француз ёзувчиси Андре Вюрмесернинг куйдаги машҳур сўзлари эга келади: “Домье... бу халқ, унинг қаҳр-ғазаби, олижаноблиги, кўнгилчанглиги, куч-қудрати, ор номусидир”. Рассом курашчи Домье, ижодининг бутун моҳияти, худдий ойнадагидек, ўзининг ёркин ифодасини топди.² Домье Он оре Викторьен (1808-79) Франция графиги, тангтасвирчи ва ҳайкалтарош. 1814 йилдан Парижда яшаган. Қаламтасвир, рангтасвир ва литогравиюрадан дарс олган. 1830 йили инқилобдан сўнг, танқидий, сиёсий плакатлар ишлаган ва катта мувофиқатга эришган ҳамда халққа танилган. Танқидий плакатлари кўп нусхада чоп этилган. Унинг дунёқарашини кенглиги, тасвир тилини яхши билиши, инсонлар қалбига ўз фикр-мулоҳазаларини етказа оладиган маҳоратга эга бўлган. Унинг “Кир ювучи” (1859-60), “Учунчи тойфали вагон” (1862-63), “Эман” каби асарлари дунёга машҳурдир.³ Масалан эман дарахти қанақа дарахт? Эман (дуб, булут)- ёруксевар, курғоқчиликка чидамли бўлиб у 1000 йилдан ортиқ яшайди. Дарахтнинг баландлиги 20-25 метр, шох-шаббаси кенг бўлади. Илдизи ўқ илдиз бўлиб, 5 метр чуқурликка кириб боради. У атроф-муҳитга соғламлаштирувчи таъсири бўйича бошқа ўсимликлардан устун туради⁴ Дуб - куч, қудрат, узоқумр, чидамлилиқ, мардлик, улуғворлик рамзи.

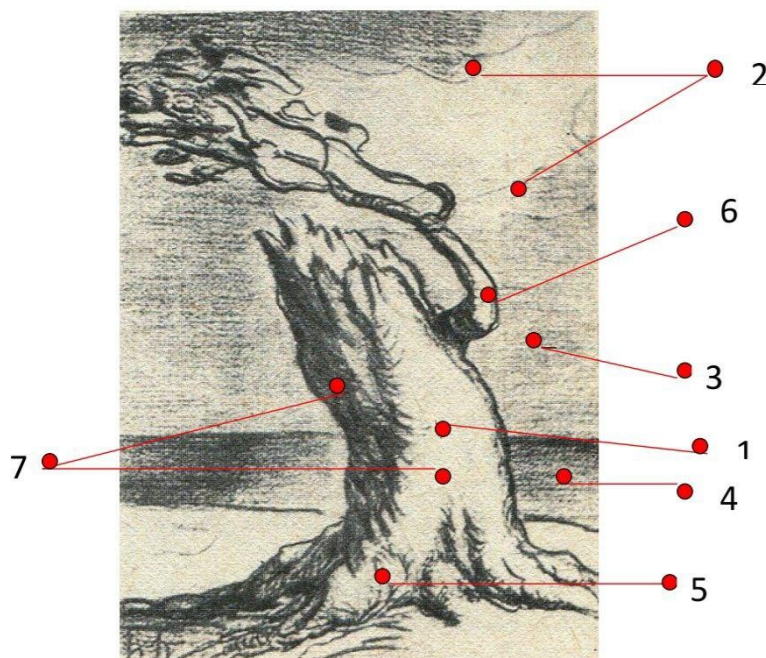
¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги йиғилишидаги Ўзбекистонда ислом маданияти марказини ташкил этиш чоратадбирлари тўғрисида номли Тошкент шахри, 2017 йил 23 июнь маърузасидан

² Апухтин О.К. Тасвирий санъат ҳақида суҳбатлар.Т., Ўқитувчи, 1965, 144-бет.

³ Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство. –М.: “Энциклопедия” Книга I. 1986. с. 227.

⁴ Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Ўзбекистон миллий энциклопедияси нашрети. Тошкент, 2005, 210 бет.

Греция, Германия ва бошқа давлатларда дуб мамақалди роқ худосига бағишланган бўлиб, у яшинга чидамли ҳисобланади. Баъзи мамлакатларда дуб дунё ўқи ва табиий ибодатхона ҳисобланган. Яна дуб эркакли кучи ва донолик рамзи ҳисобланади. Дуб барги кўпгина давлатларда ҳарбий белги сифатида ишлатилади.⁵ О. Домье асарини таҳлил қилал қилар экансиз аввалом бор асардаги асосий элементлар куйдагилардан иборат: Эман дарахтининг танаси, яшин, шамол, дарё, дарахтнинг илдизи, дарахтнинг шоҳидан иборатдир.

Мусаввир О. Домье. Эман асарига асосий элементлар. 1. Эман дарахтининг танаси. 2. Яшин. 3. Шамол. 4. Дарё. 5. Дарахтнинг илдизи. 6. Дарахтнинг шоҳи. 7. Ёруғ-соя. Эманнинг танаси инсон гавдасига ўхшатиб бир томонга қадди букилган ҳолатда тасвирланган. Қандай қилиб қалин танали эман дарахти бучайиб қолган? Бунинг сабаби шундаки, ушбу эман дарахти ниҳоллик даврдан ҳозирги давргача бошидан жуда кўп қийинчиликларни ўтқизганлигини кўрсатиб турибди. Эман дарахтини белидан синиб, ярим жонда бўлсада, охири кўкариб турган шоҳи ҳам синиш арафасида зўрға-зўрға шамол ва бўрон қаршилигига чидаб турган ҳолати акс эттирилган. Шунинг учун ҳам О. Домье асарига асосий қаҳрамон қилиб эман дарахтини танлаган ва асарни номини “Эман” деб номлаган. Асарда қўйилган ғояни ечимига ёрдамчи қилиб, атрибутларни табиатга мос ҳолда воқеяликни танлаган. Яъни чакмоқ, қора булут, дарё, шамол ва боқлар лган ва ўз олдига қўйган мақсадига эриша олган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги йиғилишидаги Ўзбекистонда ислом маданияти марказини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида номли”Тошкент шаҳри, 2017 йил 23 июнь маърузасидан. Маърифат газетаси, 2017 йил 24-июн, №50 (9011).
2. Апухтин О.К. Тасвирий санъат ҳақида суҳбатлар. Т., Ўқитувчи, 1965, 145-бет.
3. Костерин Р.П. Учебное рисование. М. Просвещение. 1984- с. 201

⁵ Тресиддер Дж. Словарь символов /Пер. с. Англ. С. Палько. –М., ФАИР –ПРЕСС. 2001.-87 бет

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI⁹³

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

4. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Ўзбекистон миллий энциклопедияси нашрети. Тошкент, 2005, 210 бет.

5. Тресиддер Дж. Словарь символов /Пер. с. Англ. С. Палько. –М., ФАИР –ПРЕСС. 2001.- 87 бет